

دید و بازدید نوروزی؛ بازتولید سنت قرآنی صله رحم

دید و بازدیدهای نوروزی یکی از مولفه‌های اصلی آیین نوروز است که در سنت اسلامی نیز مورد تأیید قرار گرفته است؛ این سنت حسنه با تعبیر مختلفی در آیات قرآن مورد اشاره قرار گرفته است و ثمرات کثیری برای آن ذکر شده است.

دید و بازدیدهای نوروزی یکی از مولفه‌های اصلی آیین نوروز است که در سنت اسلامی نیز مورد تأیید قرار گرفته است؛ این سنت حسنه با تعبیر مختلفی در آیات قرآن مورد اشاره قرار گرفته است و ثمرات کثیری برای آن ذکر شده است.

به گزارش خبرگزاری بین‌المللی قرآن (ایکنا)، صله رحم در سنت اسلامی و قرآنی ما مسلمانان جایگاه مهمی دارد و هرگونه تخطی از این سنت به منزله معاصی کبیره تفسیر شده است. قطع صله رحم در میان هر قوم و خویشی تنها به مفهوم خصومت شخصی نیست، بلکه ابعاد منفی اجتماعی و فرهنگی آن در جامعه تبعات خاص خود را به بار می‌آورد. بر این اساس، آیات قرآنی زیادی در مدح صله رحم و در ذم قطع این سنت حسنه آمده است.

تکبر عامل گسست صله رحم

آیه 27 سوره بقره می‌فرماید:

وَالَّذِينَ يَقِضُوا عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ أُولَئِكَ لَهُمُ اللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُوءُ الدَّارِ»

«و کسانی که عهد خدا را پس از استوار کردنش می‌شکنند، و پیوندهایی را که خدا به برقراری آن فرمان داده می‌گسلند، و در زمین فساد می‌کنند، لعنت و فرجام بد و دشوار آن سرای، برای آنان است.»

خداوند در آیات قرآن برای قطع احسان و نیکی به خویشاوند، دو عامل مهم را به عنوان موانع احسان به خویشان معرفی می‌کند و آن عبارت است از تکبر و خرفروشی. (نساء آیه 63) شخص گمان می‌کند که از نظر اجتماع در جایگاهی برتر قرار دارد و ارتباط با خویشانی که نیازمند کمک و احسان او هستند موجبات کاهش اعتبار و جایگاه اجتماعی شخص می‌شود و لذا می‌کوشد تا رابطه خود را با خویشان قطع کند تا به اعتبار اجتماعی‌اش خدشه وارد نشود. ناگفته نماند که عهدشکنی و نیکی کردن و گشاده رویی یا خوشرویی در میان سنت‌های باستانی ایرانی و آیین نوروزی نیز هویداست. از نظر قرآن، عواملی چون تقوای الهی (نساء آیه 1) و توجه به مراقبت دایمی خداوند نسبت به رفتار بندگان و رفتارهای نیک به ویژه در حق خویشان، (همان آیه) از مهمترین عوامل بقای ارتباط با خویشاوندان است؛ بنابراین اگر کسی در قطع خویشاوندی می‌کوشد بهره‌ای از تقوا نبرده و نسبت به توجه خداوند به اعمال و رفتار بندگان غافل است.

صله رحم و حکمت الهی

آیه 27 سوره بقره نیز بحث عهدشکنی و پذیرش فرامین الهی با تکیه بر عقل‌گرایی مبنی بر استوار بودن در عهد با خدا را مورد تأکید قرار داده است. می‌فرماید:

الَّذِينَ يَتَّقُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ أُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ»

آنان کسانی هستند که پیمان خدا را [که توحید و وحی و نبوت است] پس از استواری‌اش [با دلایل عقلی و علمی و براهین منطقی با عدم وفای به آن] می‌شکنند و آنچه را خدا پیوند خوردن به آن را فرمان داده است [مانند پیوند با پیامبران و کتاب‌های آسمانی و اهل بیت طاهرين و خویشان] قطع می‌نمایند و در زمین تباهی و فساد بر پا می‌کنند، آنانند که زیان‌کارند. این سفارشات و خواسته‌ها و امر به طاعت و نهی از معصیت که از علم و عدل و رحمت و حکمت حضرت حق سرچشمه گرفته، از تمام جوانبش استواری و استحکام می‌جوشد و نشان می‌دهد که این سفارشات بر پایه مصلحت دنیا و آخرت مردم نظام گرفته، و در میان جهانیان در هر دوره و روزگار کسی نیست که از عهده درک و فهم این سفارشات برنیاید و استواری و استحکامش را در نیابد. پرواضح است که ریشه و مصداق عینی تأکیدات قرآن در امر به معروف و نهی از منکر را می‌توان در سنت نوروزی هم یافت. جایی که به شدت در تقبیح دروغ‌گویی دعا می‌کنند و گفتار و کردار و پندار نیک را به عنوان مبانی منشور اخلاق و دینی خود برمی‌گزینند. در سوره نساء آیه 1 نیز آمده است که:

وَ اتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا»

«و از خدایی که به نام او از یکدیگر درخواست می‌کنید، پروا کنید و از [قطع رابطه با] خویشاوندان بپرهیزید. یقیناً خدا همواره بر شما حافظ و نگهبان است.»

در سنت نوروزی نیز قطع رحم و بریدن رابطه با خویشان نزدیک را به موازات ویرانی شهرها، از هم پاشیدگی خانواده‌ها، فساد جامعه، افتادن ثروت به دست ستمکاران و از بین رفتن نسل بشر ارزیابی می‌کنند. از مضمون آیه فوق این گونه استنباط می‌شود که قطع رابطه با فامیل و نیکی نکردن به آنان از ویژگی‌های فاسقان می‌باشد؛ چرا که برای فاسقان اهمیتی ندارد که به نزدیکان خود کمک کنند، و اصلاً احسان به آنها در نظرشان بی معناست و ممکن است بگویند چرا ما زحمت بکشیم و آنها استفاده کنند. اما از اسرار و رموز کار خدا غافلند.

خداوند به عدل و احسان و بخشش به نزدیکان فرمان می‌دهد. اهمیت نیکی به خویشان (صله رحم) در تفاسیر با اخذ از الگوهای قرآنی نیز چشم‌گیر است. در روایات نیز آنچه را که خداوند به وصل آن فرمان داده، صله رحم، یعنی حفظ پیوندهای خانوادگی و همچنین حفظ پیوندهای مکتبی یعنی ارتباط دائم و عمیق با رهبران آسمانی و پیروی از خط ولایت است. (تفسیر صافی)

صله رحم تنها به دیدن و ملاقات کردن نیست، کمک های مالی نیز از مصادیق صله رحم به شمار می رود. در آیین نوروزی ایرانیان نیز دادن هدایا با اشکال متنوع از جمله امورات مهم این سنت محسوب می‌شود. امام صادق (علیه السلام) در آستانه رحلت از دنیا، دستور دادند تا به بستگانی که نسبت به ایشان جسارت کرده بودند، هدیه‌ای بدهند. وقتی حضرت در انجام این کار مورد انتقاد قرار می‌گیرند، آیه فوق را تلاوت می‌فرمایند (تفسیر نورالثقلین).

دید و بازدید نوروزی؛ بازتولید سنت قرآنی صله رحم

صله رحم در آموزه های قرآنی و دینی و همچنین آیین نوروزی، به عنوان سنتی ماندگار در تاریخ ایران زمین با وجهی مشترک مورد تأکید قرار گرفته است. به وضوح می‌توان دریافت که راز ماندگاری این سنت باستانی، به مورد توجه قرار دادن خویشان و نزدیکان و احترام متقابل آنان باز می‌گردد. تلفیق آموزه‌های قرآنی و دینی و آیین نوروزی، در مورد توجه قرار دادن صله رحم، می‌تواند بستر یک فرهنگ غنی و انسان‌دوستانه را فراهم کند و این نکته را در ذهن متبادر می‌کند که برقراری و تعمیق دو وجه از دو آموزه متفاوت با مضمونی مشترک، می‌تواند بنیان‌های خانواده‌ها و جامعه را استحکام بخشد و بذر محبت و نوع‌دوستی را در جوامع انسانی نهادینه کند.